

שעור מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת פרשת ואתחנן ע"ג:

בדין מזוזה חובת הדר היא

[א] "חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד וכל עת שיכנס ויצא יפגע ביחוד שמו של הקב"ה ויקבע אהבתו וייעור משנתו ושגייתו בהבלי הזמן וידע שאין שם דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולמים ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים. אמרו חכמים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו מוחזק לו שלא יחטא שהרי יש לו מזכירים רבים והן הן המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם". (רמב"ם תפילין ומזוזה ו' י"ג)

[ב] והנה במש"כ הרמב"ם שמזוזה היא חובת הכל תמיד, כוונתו שאין המצוה נגמרת בקביעת המזוזה, שמזוזה חובת הדר היא, וכל זמן שהאדם דר בבית שיש בו מזוזה מקיים הוא מצוה, כשם שהלובש בגד מצוייץ מקיים מצוה. [ג] ואמנם יש להסתפק, האם גם כשאדם מחוץ לביתו מקיים מצות מזוזה במה שבביתו יש מזוזה, או שמכיון שמזוזה חובת הדר היא, אין אדם מקיים את המצוה אלא בהיותו בפועל בביתו, וצ"ע.

[ד] ובשו"ת רעק"א (קמא סוף תשובה ט') נקט שאין האדם מקיים את המצוה אלא בהיותו בפועל בבית, וצידד שם רעק"א שבכל פעם שנכנס האדם לביתו לאחר שיצא מהבית לזמן ממושך יצטרך לברך על המזוזה¹, יעו"ש.

(וכתב שם רעק"א בתחילה שהקונה בית שיש בו מזוזה ודאי שחייב לברך על מצות מזוזה, ושוב צידד שאף בכל כניסה לבית לאחר יציאה ממושכת יברך. ושוב הביא שהחיד"א בברכי יוסף כתב שאף הקונה בית עם מזוזה אין מברך, שלא תיקנו חכמים ברכה אלא כשיש מעשה של קביעת מזוזה, ולא כשמקיים המצוה בלא מעשה, וסיים רעק"א שלדינא צ"ע בזה).

[ה] אולם האחרונים (בשו"ת עין יצחק² ובספר דבר אברהם³) נחלקו על רעק"א והוכיחו מדברי הראשונים שאף כשהאדם מחוץ לביתו חייב הוא שבביתו תהיה מזוזה, וכ"ז שיש בבית מזוזה מקיים הוא מצוה, ואף כשנוסע לזמן ממושך מחוץ לביתו, מכיון שהבית הוא ביתו חייב ומקיים הוא מצות מזוזה, עיי"ש.

[ו] והנה רעק"א כתב להוכיח, ממה שמצינו אצל דוד המלך שבהיותו במרחץ אמר אוי לי שגופי ערום מן המצוות, הרי שלא קיים מצות מזוזה בהיותו במרחץ.

ובעין יצחק כתב לדחות את הראיה, שהלא יש להקשות בלא"ה שהלא בודאי קיים מצות ס"ת⁴, אלא שדוד התאונן אוי לי שגופי ערום מן המצוות, שסוכ"ס אם אינו בבית אינו מקיים המצוה בגופו ממש.

[ז] והנה ע"פ מה שנתבאר שמצות מזוזה חובת הדר היא, וקיום המצוה הינה ע"י מגורים בבית עם מזוזה, כתב במשנה ברורה⁵ שהקובע מזוזה בבית ועדיין לא נכנס

¹ וצ"ע אם בכה"ג יברך "לקבוע מזוזה" או שיברך "לדור בבית שיש בו מזוזה", ע' מג"א (סימן י"ט ס"ק א').

² יו"ד ח"א סימן ל"א.

³ ח"א סימן ל"ז.

⁴ שכל אדם חייב שיהיה לו ס"ת והמלך מצווה בס"ת נוסף.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

לגור בו לא יברך על המזוזה כשקובעה, משום שכל מצוה שאין עשייתה גמר מצוותה אין מברכים עליה⁶, וה"ז כמטיל חוטי ציצית בבגד שאינו מברך בשעת קשירת החוטים, עיי"ש.

(ולהנ"ל, לברכי יוסף א"כ לא יוכל לברך גם אח"כ כשנכנס לדור, מכיון שאז לא עושה שום מעשה מצוה⁷).

ח] ולפי"ז יש לדון בחתן קודם החתונה, כשקובע מזוזות בבית שמתעתד לגור בו האם יוכל לברך, דלעת עתה לכאור' לא מקיים מצות מזוזה.

וכתבו⁸ בשם החזו"א שמעת שמכניס החתן את חפציו לדירה חייב הוא לקבוע שם מזוזה מדין בית האוצר החייב מזוזה, וגם כאן משתמש כבר בבית לשמירת חפציו, וממילא יכול גם לברך.

ט] ובשם מרן בעל הקהלות יעקב כתבו לתמוה על זה, דהלא טעם חובת בית האוצר כתב הש"ך⁹ בשם הדרישה שמכין שיוצא ונכנס שם תדיר חשיב כבית דירתו, אולם המכניס חפצים בבית כדי לגור שם אח"כ, כרגע אין זה מקום דירתו, ואין כאן אלא הכנה למגורים שיבואו אח"כ.

ועל כן הורה הקה"י שיאכל החתן לאחר שקובעה מעט בדירה, שמאז ודאי חשיבא כדירתו, וחייב שם במזוזה ויכול לברך על קביעתה.

י] ומרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א¹⁰ תמה מאידך על דברי המשנה ברורה וכל האחרונים, מדברי הברייתא במסכת מזוזה¹¹ "בית חדש כיון שגמרו חייב במזוזה", הרי שאף שאין האדם גר בפועל בבית, כל שמתכוון להיכנס לגור בו הרי הוא "ביתו" וחייב במזוזה מיד, וא"כ מדוע לא יוכל האדם לברך מיד כשקובע¹², עיי"ש¹³.

יא] שמא יש ליישב את דברי רבותינו האחרונים, דהנה קיי"ל ששוכר העוזב את הבית אף שאינו חייב שוב במצות מזוזה בבית זה חייב להשאיר שם את המזוזה ואסור לו ליטול את המזוזה, והעובר על כך עונשו חמור, וכמו שאמרו בגמ'¹⁴.

וכתבו שם בתוס'¹⁵ שטעם הדבר הוא משום שגורם שיבואו מזיקין לבית וזיקו את הבאים לגור שם אח"כ¹⁶.

ומטעם זה נראה שמי שבנה בית, אף שעדין לא גר שם, צריך מיד לשים שם מזוזות לא משום מצות מזוזה אלא משום שמירה מפני המזיקין, וא"כ יתכן שדברי הברייתא הנ"ל אינם משום חובת מצות מזוזה אלא משום שמירה על המזיקין, אולם לברך לא יוכל לברך כ"ז שלא בא לגור, משום שקיום מצוה אין עד שעת דירתו, ועיי".

⁵ סימן י"ט ס"ק ד'.

⁶ מנחות מב:

⁷ וכעין זה כתב במ"ב סימן רס"ג ס"ק כ"א לגבי הדלקת נרות שבת, שא"א לברך על נר דלוק, יעו"ש.

⁸ עיין ארחות רבינו חלק ג' עמוד קע"א.

⁹ יו"ד סימן רפ"ו ס"ק ב'.

¹⁰ בפירוש פרשה סדורה על מסכת מזוזה פרק שני. (כמדומה בס"ק נ"ח).

¹¹ פרק שני, והובאה בסמ"ג ובאשכול, עיי"ש.

¹² וכבר תמה כעין זה בשו"ת דבר אברהם הנ"ל.

¹³ עוד כתב שם לתמוה, מ"ש משחיטה שמברך בשעת שחיטה אף שאינו אוכל עדיין, ומעירוב שמברך בשעת הנחת העירוב, עיי"ש.

¹⁴ ולכאור' יש לחלק בפשיטות בין ברכה על מצוה לברכה על הכשר איסור, ואכ"מ.

¹⁵ ב"מ ק"ב.

¹⁶ דף קא: ד"ה לא יטלנה.

¹⁶ באחרונים דנו האם מותר לו ליטול מזוזות מהודרות ולהניח במקומם פשוטות, ולכאור' לטעם התוס' אין חשש בדבר, ועיי".